

Mitolojide çocuk istismarı olguları

Child abuse cases in mythology

Erdal Özer*, Murat Bülent Tokdemir, Ali Yıldırım, Uğur Koçak, Celal Bütün, Özgür Enginyurt

Adli Tıp Anabilim Dalı (Yrd. Doç. Dr. E. Özer, Yrd. Doç. Dr. A. Yıldırım), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi, TR-60100 Tokat, (Dr. M. B. Tokdemir), Adli Tıp Bingöl Şube Müdürlüğü, TR-12000 Bingöl, Adli Tıp Anabilim Dalı (Yrd. Doç. Dr. U. Koçak), Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, TR-03200 Afyon, Adli Tıp Anabilim Dalı (Yrd. Doç. Dr. C. Bütün), Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi, TR-58140 Sivas, Aile hekimliği Anabilim Dalı (Yrd. Doç. Dr. Ö. Enginyurt), Ordu Üniversitesi Tıp Fakültesi, TR-52200 Ordu

Özet

Çocuk istismarı önemli bir halk sağlığı sorunudur. Çocuğun kendisine bakmakla yükümlü kişi veya kişiler tarafından fiziksel, psikososyal gelişimini engelleyen gerçekleştiği toplumun kültür değerlerinin dışında kalan ve uzmanı tarafından da istismar olarak kabul edilen davranışlar olarak tanımlanmaktadır. İnsanlığın ortak ve gizli hafızası olarak mitoloji, eski geleneklerin arkaik dinlerle ilişkisinin yanı sıra arkaik tanrıların kökenleri, yaşamları, kahramanlar ve dünyanın nasıl var olduğuna dair eski insanların düşüncelerinin bütünlüklü ilişkisinin bilimidir. Gerçek olayların insanlar tarafından hikâyeleştirilmesi ve aktarımını mitolojide buluruz. Yunan-Roma Mitolojisi en ünlü ve ortaklaşmış mitolojidir ki biz burada çocuk istismarı anlatılarını da buluruz. Bu yazıda çocuk istismarının insanlık tarihi kadar eski olduğunu göstermek amaçlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Çocuk istismarı, mitoloji, istismar, adli tıp

Abstract

The child abuse is an important public health problem. It constitutes all kinds of non-accidental physical or emotional ill-treatment, sexual abuse, neglect or negligent treatment, or commercial or other exploitation applied by the child's parents or caretakers, that is harmful to the child's health, development or dignity. That treatments should be inconsistent with cultural values of that society and confirmed as child abuse by the experts. In memory of humanity's common and secret mythology, old traditions, as well as the relationship between the archaic religions, the origins of the gods, their heroes and ancient people's ideas about how the world exists the relationship between holistic science. Making story and transfer of real events by the people we find in mythology. The most famous Greek-Roman Mythology and mythological narratives of child abuse in which we find here. This paper is intended to show that child abuse is as old as human history.

Keywords: Child abuse, mythology, abuse, forensic medicine

Geliş tarihi/Received: 25 Nisan 2013; **Kabul tarihi/Accepted:** 25 Aralık 2013

***İletişim adresi:**

Dr. Erdal Özer, Adli Tıp Anabilim Dalı, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi, TR-60100 Tokat. E-posta: er4077@yahoo.com

*Bu çalışma 6-8 Kasım 2012 tarihleri arasında Zonguldak'ta Uluslararası katılımlı 9. Anadolu Adli Bilimler Kongresinde poster olarak sunulmuştur.

Giriş

Çocuk istismarı insanlık tarihiyle ortak geçmişi olması ve olguların bir kısmının gizli kalması nedeniyle, önemli bir halk sağlığı sorunudur. Çocuk istismarı 0-18 yaş grubundaki çocuğun kendisine bakmakla yükümlü kişi veya kişiler tarafından zarar verici kaza dışı ve önlenbilir bir davranışa maruz kalmasıdır [1, 2].

Yazılı tarihin başlangıcından itibaren çeşitli kaynaklarda çocuk istismarına rastlanmasına karşın, insanlık konuya son yüzyıl içinde dikkat etmeye başlamıştır [3, 4]. Bazı romanlar da ve edebi eserlerde konuya değinildiği görülmektedir [5, 6].

Ambroise Tardieu 1860 yılında subdural hematoma ve istismar bağlantısını belirlemiş, Uzun bir süre sonra Caffey'in 1946'da uzun kemik ya da kosta kırıkları ve subdural hematoma ile çocuk istismarı arasındaki ilişkiyi vurgulaması üzerine konu yeniden gündeme gelmiştir. 1962'de Kempe dövülmüş çocuk sendromunu tanımlamıştır, daha sonra bu terim yerini çocuk istismarı ("child abuse") terimine bırakmıştır [3, 7-11].

Amerika'da yapılan bir ulusal prevalans çalışmasında çocukluk çağı cinsel istismar oranının %10,14 olduğu bildirilmiştir [12].

Çocukluk çağındaki fiziksel, cinsel ve emosyonel istismar prevalansı değişik serilerde %13-27 olarak bildirilmiştir [13-15].

Birleşmiş Milletler'ce 1989'da kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi günümüze uzanan süreçteki en önemli gelişmedir kuşkusuz. Sözleşme çocuğun, her türlü kötü muameleye karşı korunmasının sözleşmeyi imzalayan devletlerin yükümlülüğünde olması koşulunu getirmiştir [16].

İnsanlığın ortak ve gizli hafızası mitolojik anlatılarda çocuk istismarı anlatılarını da buluruz. Bu yazıda çocuk istismarının insanlık tarihi kadar eski olduğunu göstermek amaçlanmıştır.

Olgu sunumu

Olgu 1

Uranus; Yunan Mitolojisinde, Gaia'nın hem oğlu, hem kocası olup ilk tanrılardandır. Yunan tanrılarının atasıdır. Kozmik bir güce sahiptir. Uranus aynı zamanda uzayla ilgili olarak da tasvir edilir. Uranus (cennet) kendisinin yaratmış olduğu Gaia (yeryüzü) ile evlendi. Bu evlilikten yarı ilah olan Ilia, Rhea, Themis, Thetis, Mnemosyne, Phoebe isimli altı kızı Oceanus Coecus Crius Hyperion Iapetus Kronos, isimli altı oğlu oldu. Bunların dışında bu evlilikten yuvarlak tek gözlü kötü yaratıklar olan kykloplar ve yüz kollu kötü yaratıklar olan hekatonkeirler de doğmuştur. Uranus kendi hakimiyetine son verecekleri korkusu ile bütün çocuklarını Gaia'nın karnına geri (yeryüzünün karnında) dönmeye zorladığı için, bu yükü taşımakta zorlanan ve kızan Gaia, oğullarından Kronos'la birlik olup Kronos'un, eline verdiği çelik tırpanla babası Uranus'un hayalarını kestirtir, Kronos bu şekilde bu tanrıyı yenmiş, hakimiyetini elinden almıştır [17-21].

Olgu 2

Zeus (Jupiter) Kronos (Saturn) ve Rea'nın oğludur. Kronos tahtından ettiği babasının kehanetinden dolayı, çocuklarının bir gün tahtına el koyacağından korktuğu için çocuklarını doğar doğmaz yemektedir. Rea, Zeus'a hamile olduğu zaman, Uranus ve Gaia'nın (Kronosun baba ve annesi) önerisiyle Zeus'u Giritteki bir mağarada doğurur ve ardından bir kayayı battaniyeye sararak çocuğunu gibi Kronos'a verir. Kronos buna inanır ve kayayı oracıkta yutar. Kurtulan Zeus ise büyüyüp güçlenince babasını yuttuğu çocuklarını dışarı çıkarmaya zorlar ve Kronos onları dışarı çıkarır ve tahtını da kaybeder [17-19, 21].

Olgu 3

Hefaestos da Zeus ile Hera'nın çocuğudur. Çirkin diye tabir edilen tek tanrıdır, ateş ve demir ustasıdır. Zeus ile Hera mitolojide sürekli bir kavga halinde anlatılır. Hefaestos bir defasında annesi Hera'yı Zeus'un saldırısından korumaya çalışırken Zeus tarafından Olimpos'tan aşağıya, dünyaya atılır, tam bir gün boyunca yeryüzüne doğru indikten sonra Limni adasına düşer ve topal kalır [18, 21].

Olgu 4

Tantalos Batı Anadolu'da Lidya kralı, Pelops ve Niobe'nin babasıdır. Eski Yunan mitolojisine göre Zeus ile Plüton'un oğludur. Spil Dağı'nda (Manisa) hüküm sürüyordu. Atlas'ın kızı Dione ile evlenmişti. Bir rivayete göre Paktolos ırmağının kızı Eurnassa da onun karısı idi. Efsaneye göre, tanrıların hoşgörüsünü kötüye kullanır ve müthiş bir azaba çarptırılır. Zeusun ölümlü çocuklarından ve tanrıların gözdesi Tantalos, tanrıların herşeyi bilip bilmediklerini sınamak için tanrıları bir ziyafete davet eder ve yemek olarak öldürüp parçaladığı oğlu Pelopsu haşlayarak hazırlar ve tanrılara sunar. Demeter dışındaki tanrılar etin Pelopsa ait olduğunu anlayarak yemezler, Demeter ise farkedemeden Pelopsun omuz kısmını yemiştir. Tanrılar Hermese Pelopsu yeniden canlandırmasını emrederler, Hermes Pelopsu canlandırır ancak kaybolan omuz nedeniyle Pelopsun omzunu fildişinden yapar. Pelops yeniden canlandırılmış ve bu olay nedeniyle soyu lanetlenmiştir [17, 21, 22].

Olgu 5

Güneş tanrısı Heliosun torunu olan Medea, altın postun peşinde olan Iason ile bir anlaşma yapmıştır. Postu almasına yardım edecektir. Buna karşılık da Iason ve Medea evlenecektir. Medea sözünü tutar ve postun alınmasına yardımcı olur. Iason ve Medea Korinthos'a giderler. Burada bir süre huzur içinde yaşarlar, iki de çocukları olur. Fakat Korinthos kralı, Iason'u kendi kızı Kreusa ile evlendirmek ister. Medea ve Iason'un iki çocukları olmasına rağmen Iason Medea'yı terk edip kralın kızıyla evlenmeyi kabul eder. Medea bu olaydan sonra iyice sinirlenir öz çocuklarını boğar ve cesetlerini babaları Iason'a gösterir [18, 22].

Olgu 6

Herakles çok güçlü, duygusal ve zaman zaman Sara nöbetleri geçiren mitolojik bir karakterdir. Herakles doğduğu günden itibaren tanrısal bir kuvvete sahiptir. Hera'nın gönderdiği iki zehirli yılanı öldürdüğünde henüz birkaç günlük bebektir. Geçirdiği bir nöbet esnasında karısı Megera ve 3 çocuğunu öldürmüştür. Nöbet bitip kendine geldiğinde çok üzülmüş, diğer bir anlatıya göre ise Hera Herakles'i çıldırtmış, Herakles de kendi karısını ve çocuklarını öldürmüştür [17, 22].

Olgu 7

Oedipus Thebes'in mitolojik kralı, Laios ve Jokaste'nin oğludur. Babasını öldürüp, annesiyle evlenmiştir. Jokaste rüyasında doğacak çocuğunun babasını öldüreceğini, annesi ile evleneceğini görür. Bu rüya nedeniyle Laios çocuklarını doğar doğmaz öldürmek ister. Oedipus'un, kurtlara ya da kuşlara yem olması için ormana bırakılmasını emreder. Fakat yardımcısı, Laios'a ihanet ederek küçük 'Oedipus'u götürüp bir çobana teslim eder. Çoban, Küçük Oedipus'u, çocukları olmayan Korint kralı Polybos ve kraliçe Merope'ye götürür. Kral bu bebeğe Oedipus (şişik ayak) adını vererek yetiştirir. Polybos ve Merope, Oedipus'u kendi öz çocukları gibi sever ve büyütür. Oedipus bir gün bir kahinden kendisinin lanetli olduğunu babasını öldürüp annesiyle evleneceğini öğrenir. Mitolojik anlatıya göre tanrıların laneti nedeniyle bu olaylar gerçekleşir, anne Jokaste kendini öldürür Oedipus ise kendi gözlerini kör eder [17, 18, 22].

Tartışma

Çocukta cinsel istismar yüzyıllardır bilinen bir konudur. Çocuk istismarı, karmaşık nedenleri ve trajik sonuçları olan, tıbbi, hukuki, gelişimsel ve psiko-sosyal kapsamlı ciddi bir sorundur.

Mitolojideki istismar anlatılarında değişik gerekçeler vardır. Sosyal (kıskançlık, intikam), ekonomik ve politikal (ülkeyi veya iktidarı koruma), dini sebepler (tanrılara hakaret), tıbbi sebepler (istenmeyen, özürlü, engelli çocuklar) veya kendini savunma gibi gerekçeler sayılabilir.

Dördüncü olguda da olduğu gibi Pelops ve oğlu Atreus'u da kapsayan soy devamınca baba-oğul oğul-baba cinayetleri Atreus kompleksi olarak değerlendirilmektedir. Beşinci

olguda Medea çocuklarını öldürüp parçalarını kocasının önüne fırlatmıştır. Annenin bilinçdışı olarak öz çocuğunu karşı öldürme duygusuna Medea kompleksi denilmektedir. Altıncı olguda her ne kadar Herakles, olayı musab olduğu hastalık nedeniyle gerçekleştirmiş olsa da kendi çocuklarını öldürme arzusuna Herakles kompleksi denir. Yedinci olguda Sigmund Freud'un kurucusu olduğu psikanalitik teoriye göre karşı cinsteki ebeveyni sahiplenme ve kendi cinsinden ebeveyni saf dışı etme konusunda çocuğun beslediği duygu, düşünce, dürtülerin toplamına Oedipus kompleksi denir.

Anne ve babaların çocuklar için açık tehlike ve başlıca düşman haline geldiği ve yukarıda örneklerini saydığımız pek çok mitolojik anlatı vardır. Mitolojik anlatılarda kehanet nedeniyle öldürülmekten kıl payı kurtulan veya başka cezalara çarptırılan çocukların varlığı, çocuk istismarının ve katlinin insanlık tarihinin karanlık ve kritik noktalarından biri olduğunu göstermektedir.

Kaynaklar

1. Polat O. Klinik Adli Tıp. Seçkin Yayıncılık 1. baskı Ankara 2004; 85-131.
2. Hancı İH. Adli Tıp ve Adli Bilimler. Seçkin yayıncılık 1. baskı Ankara 2002; 263-84.
3. Jain AM. Emergency department evaluation of child abuse. Emerg Med Clin North Am 1999; 17: 575-93.
4. Sicher P, Lewis O, Sargent J. Developing child abuse prevention, identification and treatment systems in Eastern Europe. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry 2000; 39: 660-7.
5. Tercier A. Child abuse. In: Maer JA (ed). Emergency Medicine (4th ed). St. Louis: Mosby, 1998: 1108-18.
6. Bernet W. Practice parameters for the forensic evaluation of children and adolescents who may have been physically or sexually abused. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry 1997; 36: 37-56.
7. Tıraşçı Y, Gören S. Çocuk İstismarı ve İhmali. Dicle Tıp Dergisi 2007; 34: 70-4.
8. C. Henry Kempe: A 50 Year Legacy to the Field of Child Abuse and Neglect. Child Maltreatment Volume 1, 2013; pp: 193-8.
9. Barlow KM, Milne S, Aitken K, Minns RA. A retrospective epidemiological analysis of non-accidental head injury in children in Scotland over a 15 year period. Scott Med J 1998; 43: 112-4.
10. Block RW, Palusci VJ. Child abuse pediatrics: A new pediatric subspecialty. J Pediatr 2006; 148: 711-2.
11. Pressel DM. Evaluation of physical abuse in children. Am Fam Physician 2000; 61: 3057-64.
12. Pérez-Fuentes G, Olfson M, Villegas L, Morcillo C, Wang S, Blanco C. Prevalence and correlates of child sexual abuse: A national study. Compr Psychiatry 2013; 54: 16-27.
13. Dong M, Anda RF, Dube SR, Giles WH, Felitti VJ. The relationship of exposure to childhood sexual abuse to other forms of abuse, neglect, and household dysfunction during childhood. Child Abuse Negl 2003; 27: 625-39.
14. Gorey KM, Leslie DR. The prevalence of child sexual abuse: integrative review adjustment for potential response and measurement biases. Child Abuse Negl 1997; 21: 391-8.
15. Boney-McCoy S, Finkelhor D. Psychosocial sequelae of violent victimization in a national youth sample. J Consult Clin Psychol 1995; 63: 726-36.
16. Polat O. Çocuk Hakları Nedir? İstanbul: Analiz Yayınları, 2002: 5-39.
17. Guerber HA. The myths of Greece and Rome. London: Harrap Publishing, 1912; pp: 6-297.
18. Grimal P. The Mythology and the Gods. Athens 1981; pp: 13-157.
19. Caldwell R. The origin of the Gods: psychoanalytical study of Greek theogonic myth. New York: Oxford University Press 1990; pp: 17.

20. Buxton R. Imaginary Greece: the Context of Mythology: In Buxton R. Editor: Narrative Contexts. New York: Cambridge University Press, 1994; pp: 9-68.
21. Clement CE. Ancient myths which have been illustrated in art. In: A Handbook Legendary and Mythological Art. London: University Press of the Pacific 1994; pp: 418-98.
22. Dinçmen K. Psykhiatria ve Mythos. Pan Yayıncılık, 4. Baskı İstanbul 2006; 33-86.